

Kiparstvo Janeza Hollensteina: Vzpenjanje, Vstajenje, Razsvetljenje

(Govor akademika dr. Milčka Komelja ob otvoritvi razstave 13. junija 2017 v Galeriji Krka Novo mesto.)

Kartuzijanski brat Janez Hollenstein svoje molitvene meditacije, usmerjene k stiku z Bogom, v tišini med zidovi pleterske kartuzije preliva v likovno ustvarjalnost. Iz odsluženih ali odpadnih kovinskih elementov, zlasti zavrženih ograj, železnih sodarskih obročev in podobnega gradiva preusmerja trdo materijo v duhovna obzorja ter jo s svojim kovanjem oživilja in dematerializira. Svojo zazrtost k nebu kuje s krotitvijo kovinskih elementov kot pravcati meniški kovač duhovnega življenja; to pa mu je omogočilo že osnovnošolsko zanimanje za umetnostne obrti, ki mu je na klasični gimnaziji sledil še intenziven posluh za umetnost kot emanacijo duha.

S preoblikovanjem v lahkotno transparentno formo Hollenstein kovinsko materijo spreminja v simbolno izrazilo in utelešeno idejo, katere bistvo je zajeto v vzgonu kvišku, pogosto vzvalovljenem s plesno mehkobo. Nemir duha v njej je izenačen s principom rasti ali gibkim plamenjenjem, ukročenim v ognjeno prekaljenih kovinskih trakovih, ki – uokvirjeni v krožnih formah popolnosti – zaobjemajo notranji prostor ali se v svojem rastju razpirajo navzven. Pod menihovim kladivom se ti okrogli ali ploščati trakovi kot rastlinske lovke voljno uvijajo in v svoji dinamiki izoblikujejo v organizme, v katerih je vse podrejeno kipenju ali zanosu, ki se zaokroža v aluzivne prizore ali abstraktna znamenja. Upogljivi železni trak se izrisuje, vozlasto pretika in prepogiba kot avtorjeva sunkovita rokopisna pisava, skozi katero se izraža zagon njegovega religioznega hrepenenja in ustvarjalne misli. Zato je njegova kovinska kiparska risba nenehno dinamična in voljna, v tej voljnosti pa dosledno elegantna, brez rezkih

ostrin, in harmonično usklajena, asketska, a obenem z ritmičnostjo svojih poganjkov in razpetostjo v vse smeri tudi izrazno razigrana in sproščena.

Vitalni vzgon, ki jo poganja, je dojet kot izvorno načelo, prav kot naravna rast trav in gibanje živih bitij, tako človeka kot skrivnostne kače, ki je v njegovem kiparstvu s svojo živostjo hkrati abstraktna in aluzivna oblika iz narave; a je tudi ta v svojem vzgonu v povezavi z ritualnimi plesalci dvignjena od zemeljskih tal in se v dialogu ritmično usklajenih oblik lahko dviga celo iz oblike srca. Ustvarjalnemu Hollensteinu se vse te kačaste, človeške in rastlinske oblike mehko prepletajo, upogibajo in pretikajo v mehkih vozlih ali se v znamenju zanosa ali spirale, v skladu z avtorjevim prepričanjem, da ni pot k Bogu nikoli premočrtna, ovinkasto vzpenjajo okrog vertikalne osi. Ta umetniku s svojim zagonom proti nebu simbolizira vstajenje ali vsaj smer in zanos duhovne rasti. Oblike pa mu lahko rastejo tudi iz nosilnih krožnic, se v objemu kozmičnih obročev s svojimi povezujočimi se izrastki srečujejo kot razprostrte roke akrobatov na nevidnem trapezu ali se prepletejo v simbolno podobo Križanega, prav tako zaobjetega v nimb krožne forme, ki lahko zaznamuje tudi Sveto Trojico. Krožne forme so ponekod kot vrtljiva kolesa Sonca s plamenasto vzvalovanimi žarki na obodu; v ples oblik, ki se nenehno upogibajo in prepletajo, se zaganjajo v globino prostranstva ali se z izproženimi telesi iztegujejo druga k drugi.

Hollensteinov skulpturalni oblikovni način je optično zajet v kroženju in vzgonu rasti kot gibanju življenja, izraženega v mehkem prepogibanju, ne razlamljanju ali plastičnem dodajanju ali odzemanju telesne kiparske gmote ali materialne teže. Umetnik v skladu s svojo idejno zamisljivo upogiba železne trakove ali palice med kovanjem žarečega železa s kladivom svojega ustvarjalnega navdiha kot duhovni stvaritelj, ki vse posveča misli o Božji navzočnosti in hrepenenju po Bogu, zato s svojimi

rokami ne glede na težo kovaškega dela vse oživlja v kipečo breztežnost in sproščeno lahkotnost, ki je v svoji tekoči sklenjenosti tudi do kraja muzikalno spевна.

Hollensteinova umetnost je v svojih docela jasnih formah izrazito čista, spiritualna in simbolična, tudi ko je ponekod hkrati uporabna, tako kot so uporabni njegovi svečniki; a je tudi v taki funkciji posvečeno obredna, primerna tudi za postavitev na podstavek oltarne menze, in take so med konkretnije izoblikovanimi motivi tudi roke, dvignjene v molitvi s prsti kot rastlinskimi listi.

V tako živeti Hollensteinovi umetnosti ni prav nič sladke devocionalnosti in ničesar historično konvencionalnega, marveč je abstraktno modernistična, v izhodišču transcendentalno usmerjena in pristno čista kot srednjeveška kartuzijanska arhitektura, ki ji narekuje konstrukcijo zagon v duhovnost. Vanjo sta zajeta zven in harmonija, docela predana vzgibom duhovnega impulza, in zato lahko dojemamo v njej kar najbolj naraven način kiparjevega izrekanja njegove ustvarjalne molitve in tako jo doživlja tudi sam avtor, ki v knjigi Zgovorna tišina navaja, da skušajo tudi kartuzijanska Pravila »gledati na delo kot na podaljšano liturgijo in kult«. Tako je postalo tudi menihovo kiparjenje integralni del njegovega molitvenega življenja« in zato so Hollensteinovi kipi lahko postali za avtorja, kot jih dojema, oblike molitve.

Kartuzijanu je meniško delo »služenje, ne pa uveljavljanje samega sebe«, s takim ustvarjalnim služenjem pa povečuje ustvarjalno moč svojega Stvarnika. V zunajkartuzijanskem ambientu, v katerem se nam na tej razstavi, ki jo je pobudil predsednik kulturnega društva Zgovorna tišina Zvone Pelko, njegovo molitveno delo predstavlja, pa tako avtorjevo ustvarjalnost dojemamo tudi oziroma predvsem kot umetnost.

Zvone Pelko je predstavljene kipe tematsko razvrstil na troje sklopov in jih poimenoval Vzpenjanje, Vstajenje in Razsvetljenje, vse tri pa povezuje ena in ista ideja, zajeta v enovit estetski izraz. Na njegovo pobudo naj vsako od teh skupin v najkrajši obliki še posebej označim:

Vzpenjanje

Ognjena vzmet duha
se sproža v lokih serpentin
k večni luči neba.
Rast trav in zemskih bitij ples
se vzpenja kvišku iz globin
v zagon nebes.

Vstajenje

Človek razprostrtih rok
je vstal in stopil v večni krog:
v ognjeno kolo,
ki oživlja večno nebo
in ga poganja neskončni Bog.

Razsvetljenje

Razprte roke zro v ogenj dotika.
Duh s križa dviga se v življenje
in se na dlani svečnika svetlika.

Ko kvišku šviga,
večno luč prižiga
in z njo prinaša razsvetljenje.

Vse troje – vzpenjanje, vstajenje in razsvetljenje – plameni skozi živost Hollensteinovih linijskih, a prostor zaobjemajočih kipov, ki so hkrati avtorjevo molitveno teološko sporočilo, utelešeno v avtentično govorico njegove hkrati ognjene in kovinsko čvrste likovne pisave.